

Selostuksia eräiden siirtoseurakuntien kohtaloista ja sotatapahtumista 1939–1949.

Toimittanut Outi Örn. Julkaisija: Karjalan Liitto ry 2021.

KARUJA JA KOSKETTAVIA TARINOITA KARJALAN EVAKOISTA SODAN JALOISSA

Karjalan evakkojen pakkolähtö rakkailta kotiseuduilta talvisodan alussa 1939 ja uudelleen jatkosodan lopussa 1944 ovat päällisin puolin tuttuja asioita suomalaisille. Noin 400 000 suomalaista koki tämän kovan kohtalon.

Vieläkö näistä asioista voi löytyä uutta kerrottavaa? Karjalan Liiton vastaus kysymykseen on kyllä. Miksi näin on, se selviää liiton julkaisemasta uudesta kirjasta, jonka puiseva nimi voi säikäyttää joitakuita turhan päiten.

Outi Örnin toimittama kirja ei sisällä rutikuivaa tekstiä vaan Viipurin luterilaisen hiippakunnan kirkkoherrojen karuja ja koskettavia raportteja lähdöstä ensimmäiselle evakkotielle vuoden pimeimpään aikaan 1939 ja paluusta sodan runtelemille kotiseuduille 1941. Kirjassa kerrotaan myös lopullisista jäähyväisistä kesällä kolme vuotta myöhemmin.

Lähtö oli nopea ja julma, kun väestöä ei ollut valmisteltu tappioon. Rajan taakse jäivät kolmen vuoden jälleenrakennustyöt ja alkukesän uudet kylvöt. Raportit sisältävät lisäksi tietoa seurakuntien arkistojen pelastamisesta sekä evakkojen sijoittumisesta eri paikkakunnille, joilla heitä ei aina otettu avosylin vastaan.

Kirkkoherrojen tai heidän sijaistensa laatimat 24 raporttia omista seurakunnistaan ovat löytyneet Mikkelin hiippakunnan arkistosta niteenä. Karjalan Liitto on nyt julkaissut ne kirjana, jonka toteutustapa selittää puisevaa nimeä: Örn taustaryhmineen on halunnut korostaa tällä tavoin kirjan autenttisuutta. Juuri siinä onkin kirjan voima. Raportit perustuvat kirkonmiesten omakohtaisiin havaintoihin.

Kirkkoherrat laativat raportit Mikkelin hiippakunnan tuomiokapituliilta vuonna 1949 saamansa pyynnön takia. Kaikki rajan taakse jääneet seurakunnat eivät ole siinä kuitenkaan mukana. Tekijät eivät tiedä, miksi 22 seurakunnan raportit puuttuvat. Niitä on voitu arkistoida jonnekin muualle.

Siirtoseurakuntien johdolta pyydettiin vuosilta 1939–1949 kahdeksan liuskan mittaisia kertomuksia toimialueeltaan ja sotatapahtumista. Osa raporteista jäi sitä lyhyemmiksi, osa on venähtänyt pitemmiksi. Pisimmän ja ehkä koskettavimman kertomuksen on kirjoittanut Kuolemajärven kirkkoherra Erkki Gummerus. Hän raportoi esimerkiksi, kuinka eräs evakuoimääräystä vastaan hangoitellut ja takaa-ajajiaan ampunut mies kuoli itse syntyneessä tulituksessa.

Niinivaara todisti niin ikään omin silmin, kuinka muuan 90-vuotias mies vietiin kotoaan väkisin evakkokuljetukseen, ja hänet pakotettiin katsomaan, kuinka hänen kotitalonsa roihusi liekkimerenä. Miehelle selitettiin, että siinä oli syy, miksi hän ei saanut jäädä kotiinsa. Suomalaiset polttivat lähtiessään pääreittien varrelta taloja vaikeuttaakseen vihollisen toimintaa.

Äkkilähdöt olivat karuja myös talvisodan aikana. Lukija voi eläytyä esimerkiksi tunteisiin, jotka valtasivat Heinjoella 8.12.1939 naisten ja lasten mielet. Heidät herätettiin kesken yönien, ja he saivat 15 minuuttia aikaa nousta pihalla odottaneeseen linja-autoon. Mukaan sai ottaa vain tavarat, joita saattoi käsin kuljettaa oudolle kohdepaikkakunnalle.

Kirja on kuin cocktail, sisältäähän se taustoittavaa faktaa, yksityiskohtaista raportointia karjalaisten seurakuntien toiminnasta sodan jaloissa sekä tunteisiin meneviä tositarinoita ihmiskohtaloista.

Risto Uimonen

Kirjoittaja on espoolainen tietokirjailija

